

'Hij leek een **eeuwige** puber'

Dit najaar is het precies twintig jaar geleden dat columnist en filmmaker Theo van Gogh werd vermoord. David de Jongh maakte met **Theo van Gogh: De hunkering** een vierdelige documentaireserie over hem. 'Theo maakt nog steeds veel los'

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: ANP

Het beeld staat velen nog op het netvlies. Op een fietspad in Amsterdam ligt een man in een spijkerbroek en blauw T-shirt, de armen gespreid boven het hoofd, zijn dikke buik ontbloot, een mes in zijn borst. Die man is Theo van Gogh; op 2 november 2004 bracht Mohammed Bouyeri hem op gruwelijke wijze om het leven.

Eerder dat jaar was Van Gogh bedreigd na een vertoning van de film *Submission*, die hij samen met Ayaan Hirsi Ali maakte. Dat hij vermoord zou worden hield hij, net als de rest van Nederland, voor onmogelijk. Dat het toch gebeurde, veroorzaakte een nationaal trauma, vertelt actrice Pamela Koevoets in *Theo van Gogh: de hunkering*, de vierdelige documentaireserie die David de Jongh maakte over Theo van Gogh.

"De serie is gemaakt uit boosheid", zegt De Jongh. "Ik was in shock toen ik die ochtend vernam wat er was gebeurd. Ik bewonderde Van Gogh als interviewer, zijn spreekvaardigheid was uniek."

Van Gogh was veel meer dan een goede interviewer, ontdekte De Jongh bijna twintig jaar later toen hij aan dit project begon. "Theo had een turbulent liefdesleven, was een geweldige brievenschrijver. Hij had veel talenten en was nog lang niet klaar. Zijn beste film moest hij nog maken, aldus zijn vriend Gijs van de Westelaken. Want hij had zijn leven eindelijk op orde." Bij Theo van Gogh ging vrijheid van meningsuiting boven alles. Hij pakte in zijn columns Joden, christenen en moslims aan, had uitgesproken politieke standpunten en choqueeerde. De Jongh: "Zijn ouders waren extreem liberaal, legden hem weinig grenzen op. Later zocht hij de grenzen juist op; hij leek een eeuwige puber. Daarnaast had hij een enorme bewijsdrang. Hij groeide op met cultuur en literatuur. Sommigen suggereren dat hij in Vincent van Gogh – de broer van zijn overgrootvader – iemand zag met wie hij moest concurreren. Hij wilde ook uniek zijn en echt iets bijzonders neerzetten."

Hij had ook een aimabele kant. "Ik dacht dat hij een narcist was, maar Theo was juist erg begaan met de mensen van wie hij hield; zijn acteurs liepen met hem weg. Met zijn vele exen had hij goed contact. Hij belde mensen vaak op om te vragen hoe het ging."

Penvriendin

Van Goghs aan een rolstoel gekluisterde penvriendin Mieke ontving prachtige brieven van hem. Hij gaf daarin aan zich net zo eenzaam te voelen als zij. "Maar Theo fantaseerde ontzettend veel. Het is moeilijk te peilen of zijn uitspraken op waarheid berustten. Hij had een rijk sociaal leven, al zeggen sommigen dat hij zich dagen kon opsluiten met drank en drugs." In *Theo van Gogh: de hunkering* komt Van Goghs moeder Anneke uitgebreid aan het woord. "In onze gesprekken bleef ze zowel kritisch over als zeer loyaal aan haar zoon. Ze vond zijn beledigingen vaak volkomen onnodig. 'Maar', zei ze 'hij had meestal wél gelijk, daarom vergaven mensen hem veel.'"

'Zijn ouders legden hem
weinig grenzen op'

Het was niet voor het eerst dat ze een moord van dichtbij meemaakte. "Als 8-jarige werd ze in 1945, vlak voor de bevrijding, gedwongen toe te kijken bij de executie van tientallen verzetsstrijders. Het ontroert me hoe ze ondanks alles met opgeheven hoofd door het leven gaat."

Vijanden

Door veel mensen op te voeren en veel mogelijkheden te opperen, heeft De Jongh geprobeerd een zo realistisch en divers mogelijk beeld van Van Gogh te schetsen. Makkelijk was dat niet. "Theo kon een vriendschap zomaar opzeggen; hij had vijanden. Velen van hen wilden niet meewerken."

Mensen die dat wel wilden, stelden vaak voorwaarden. En beantwoordden sommige vragen niet. "Ze waren bang voor de islam of de reacties online. Theo maakt nog steeds veel los, het trauma is duidelijk nog aanwezig. Ik heb mezelf ook gecensureerd: om veiligheidsredenen vertonen we sommige beelden van *Submission* niet. Met deze serie loop ik een zeker risico, maar ik hoop dat ik door een veelzijdig palet van Theo's persoonlijkheid te schetsen de angel uit het verhaal kan halen, dat ik kan bijdragen aan de heling van dat nationale trauma."

> THEO VAN GOGH: DE HUNKERING |
MAANDAG | NPO 2 | BNNVARA | 22.20

Theo van Gogh (1957 - 2004)

De in Wassenaar geboren Theo van Gogh werd vernoemd naar zijn oom, een door de Duitsers gefusilleerde verzetsstrijder, en was familie van schilder Vincent van Gogh. Vanaf 1981 profileerde hij zich als filmmaker (onder andere *06/05* en *Interview*), columnist, televisiepresenter en programmamaker. In zijn werk schuwde hij de controversie niet. Hij werd regelmatig aangeklaagd wegens godslastering en groepsbelediging. In 2004 maakte hij samen met Ayaan Hirsi Ali *Submission*, een kritische film over de islam.